

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

IOAN AL CRUCII, sfânt - Noaptea întunecată / Sfântul Ioan al Crucii ;
pref.: Părinții Carmelitani Desculți; introd. și note: Părintele Eulogio Pacho;

trad.: Ricarda Maria Terschak ; lector: Mihaela Voicu.

București: Herald, 2018

ISBN 978-973-111-715-7

I. Părinții Carmelitani Desculți (pref.)

II. Pacho, Eulogio (pref. ; note)

III. Terschak, Ricarda Maria (trad.)

IV. Voicu, Mihaela

Sfântul Ioan al Crucii

Noaptea Întunecată

Traducere îngrijită de
Ordinul Carmelitanilor Desculți din România

S. Juan de la Cruz, *Noche oscura. Obras completas*, Editorial Monte Carmelo,
Burgos 2010, 9ª edición.

© EDITORIAL MONTE CARMELO, BURGOS

© Toate drepturile rezervate pentru România: Editura Carmelitană, 2018

EDITURA HERALD
București, 2018

Prefață:

Părinții Carmelitani Desculți

Introducere și note:

Părintele Eulogio Pacho, OCD

Traducere:

Ricarda Maria Terschak, OCDS

Traducere citate Sf. Scriptură și Poem:

Maria Francisca Baltăceanu, prof.

Monica Broșteanu, prof.

Lector:

Mihaela Voicu, prof.

Redactor:

Mihai Liță

Viziune grafică și DTP:

Codruț Radu

Toate drepturile rezervate. Nicio parte a acestei cărți nu poate fi reprodusă sau transmisă sub nicio formă și prin niciun mijloc, electronic sau mecanic, inclusiv fotocopiare, înregistrare sau prin orice sistem de stocare a informației, fără permisiunea editorului.

Ediție în limba română publicată de Editura Herald. Copyright © 2018

Traducere în limba română îngrijită de Editura Carmelitană. Copyright© 2018

CUPRINS

PREFAȚĂ	11
SIGLE ȘI BIBLIOGRAFIE	13
CRONOLOGIE	16
INTRODUCERE	29
PROLOG	34
STROFELE SUFLETULUI	36

CARTEA ÎNTÂI

NOAPTEA ÎNTUNECATĂ A SIMȚURILOR	39
Capitolul 1	
Începe tratatul despre nedesăvârșirile începătorilor	42
Capitolul 2	
Unele imperfecțiuni spirituale pe care le comit începătorii	
ca urmare a înclinațiilor spre mândrie	46
Capitolul 3	
Imperfecțiuni cu privire la cel de al doilea	
păcat capital: avariția spirituală	52
Capitolul 4	
Alte imperfecțiuni de care dau dovadă de obicei	
începătorii, ca urmare a celui de al treilea	
păcat capital: necurăția	55

Capitolul 5	
<i>Împreună cu începătorilor</i>	
<i>născute din păcatul capital al mâniei</i>	61
Capitolul 6	
<i>Despre imperfecțiunile</i>	
<i>legate de lăcomia spirituală</i>	63
Capitolul 7	
<i>Imperfecțiuni născute din invidia și lenea spirituală</i>	68
Capitolul 8	
<i>Comentarea primului vers al primei strofe</i>	
<i>și începutul explicării nopții întunecată</i>	72
Capitolul 9	
<i>Semne după care putem cunoaște</i>	
<i>dacă o persoană spirituală pășește pe calea acestei nopți</i>	
<i>și a purificării simțurilor</i>	76
Capitolul 10	
<i>Cum trebuie să se comporte sufletele</i>	
<i>în această noapte întunecată</i>	83
Capitolul 11	
<i>Se explică trei versuri din prima strofă</i>	87
Capitolul 12	
<i>Despre folele pe care noaptea simțurilor le aduce sufletului</i>	92
Capitolul 13	
<i>Alte binefaceri pe care noaptea simțurilor le creează în suflet</i>	99
Capitolul 14	
<i>Se explică ultimul vers al primei strofe</i>	106

CARTEA A DOUA

NOAPTEA ÎNTUNECATĂ A SPIRITULUI	111
Capitolul 1	
<i>Începutul tratatului despre noaptea întunecată</i>	
<i>a spiritului, se arată când începe aceasta</i>	113
Capitolul 2	
<i>Unele imperfecțiuni ale celor aflați pe calea înaintării</i>	117
Capitolul 3	
<i>Adnotări pentru cele ce urmează</i>	121
Capitolul 4	
<i>Se repetă prima strofă pentru a fi interpretată</i>	124
Capitolul 5	
<i>Începutul explicației: în ce măsură</i>	
<i>contemplația întunecată nu este</i>	
<i>doar noapte pentru suflet, ci chiar durere și chin</i>	127
Capitolul 6	
<i>Alte suferințe prin care trece sufletul în această noapte</i>	133
Capitolul 7	
<i>Continuarea aceleiași teme.</i>	
<i>Alte suferințe și strămtorări ale voinței</i>	138
Capitolul 8	
<i>Despre alte chinuri ale sufletului aflat în această stare</i>	145
Capitolul 9	
<i>Această noapte întunecă spiritul,</i>	
<i>însă pentru a-l ilumina și a-i dărui lumină</i>	150
Capitolul 10	
<i>Explicarea temeinică a acestei purificări interioare</i>	
<i>cu ajutorul unei comparații</i>	158

Capitolul 11

Începutul explicației celui de al doilea vers al primei strofe. În ce fel pasiunea intensă a iubirii lui Dumnezeu poate fi rodul acelor suferințe grele 163

Capitolul 12

În ce măsură această noapte înfricoșătoare este un purgatoriu, și cum înțelepciunea divină îi purifică și îi luminează pe oameni pe pământ cu aceeași iluminare cu care îi luminează pe îngerii din cer 168

Capitolul 13

Alte efecte desfătătoare pe care le naște în suflet această noapte întunecată a contemplației 173

Capitolul 14

Notarea și explicarea ultimelor trei versuri ale primei strofe 181

Capitolul 15

Strofa a doua și interpretarea ei 184

Capitolul 16

Se repetă primul vers și se explică în ce fel sufletul pășeste prin beznă, simțindu-se apărât și în siguranță 186

Capitolul 17

Se repetă al doilea vers și se explică în ce măsură această contemplație întunecată este tainică 195

Capitolul 18

Se explică faptul că această înțelepciune secretă este totodată și o scară 202

Capitolul 19

Se începe explicarea celor zece trepte ale scării mistice a iubirii lui Dumnezeu după sfântul Bernard și sfântul Toma. Primele cinci trepte 206

Capitolul 20

Următoarele cinci trepte ale iubirii 212

Capitolul 21

Explicația cuvântului „deghizată” și a culorilor deghizării în această noapte 216

Capitolul 22

Explicația versului al treilea din cea de a doua strofă 223

Capitolul 23

Explicația celui de al patrulea vers. Ce ascunziș minunat a găsit sufletul în această noapte și cum demonul, care găsește intrarea în alte suflete înălțate mult mai sus, nu are acces la acesta 225

Capitolul 24

Sfârșitul explicației celei de a doua strofe 234

Capitolul 25

Explicația pe scurt a celei de a treia strofe 237

PRIMA STROFĂ:

Respect pentru oameni și cărți

*În noaptea întunecată,
cu spaime, de iubire înflăcărată,
o, soartă fericită!
ieșit-am, neștiută,
cu pacea coborâtă-n casa mea.*

EXPLICAȚIA

1. În această primă strofă, sufletul vorbește despre căile și mijloacele prin care a reușit să se rupă atât din sine cât și de toate lucrurile și de asemenea cum, prin mortificare autentică, a murit pentru sine și pentru toate cele create, pentru a ajunge să trăiască viața dulce și desfătătoare a iubirii de Dumnezeu. Această îndepărtare de la propria persoană precum și de toate cele existente a fost, mărturisește sufletul, o *noapte întunecată*, înțelegând prin aceste cuvinte contemplația purificatoare care, precum se va explica mai târziu¹, săvârșește în suflet *în mod pasiv* această despărțire de sine însuși precum și de toate cele create.

¹ A se nota discursul la trecut – experiența deja trăită de către autor – după cum s-a spus în nota 1 pag. 29. Într-un comentariu direct, este obligat să mențină exigențele versurilor; de aici diferența față de U I, 1. Contemplația purificatoare nu se diferențiază substanțial de contemplația generală despre care vorbește în alte locuri. Prin contemplația purificatoare se înțelege ceea ce produce efectul de purificare a sufletului; numai prin efectul său se diferențiază de contemplația iluminativă și unitivă. Prevalența efectelorcorespunde etapelor sau momentelor dominante în una sau alta dintre etape, cum se va spune apoi în II, 4. În această scriere, în loc de a explica *noaptea pasivă*, preferă să vorbească despre efectele care sunt în mod pasiv cauzate sau se produc în suflet, așa cum notează aici. Autorul e foarte sobru în această expresie, care reprezintă tematica anunțată de-a lungul U ca „cea pasivă”.

2. Această evadare, spune sufletul, s-a putut înfăptui datorită curajului și fervorii pe care i-a insuflat-o dragostea pentru Mirele său divin în această contemplație întunecată, și arată fericirea pe care a găsit-o în această *noapte*: înaintând cu atâta râvnă, niciunul din cei trei dușmani ai săi, care întotdeauna i se împotrivesc pe acest drum, și anume lumea, demonul și carnea, nu l-au putut împiedica. *Noaptea* contemplației purificatoare, despre care am vorbit¹, a adormit și a mortificat în casa simțurilor lui toate puterile și dorințele lui potrivit unor dorințe și tendințe contrarii. Astfel, sufletul rostește versul:

În noaptea întunecată,

¹ De asemenea, în aspectul curățirii, identifică în mod fundamental contemplația și noaptea; tot așa face cu privire la efectul iluminat și unitiv, cum a fost deja amintit. De aceea se poate vorbi despre „noapte de contemplație curățitoare”. De-a lungul acestei scrieri se întrepătrund ambele aspecte de noapte - contemplație; predomină cel dintâi și sunt de obicei ușor de recunoscut locurile în care se descrie.

CAPITOLUL 1

ÎNCEPE TRATATUL DESPRE NEDESĂVÂRȘIRILE ÎNCEPĂTORILOR

1. Sufletele încep să pătrundă în această noapte întunecată atunci când Dumnezeu le scoate din stadiul *începătorilor*, adică al acelor care se mai află pe calea spirituală a meditației discursive, călăuzindu-le spre stadiul celor ce înaintază, adică al celor contemplativi. După ce sufletele au trecut și prin acest stadiu, ele vor ajunge pe treapta *celor desăvârșiți*¹, și anume pe cea a unirii divine a sufletului cu Dumnezeu. Pentru a înțelege și a explica mai bine ce este această noapte prin care trece sufletul și pentru ce Dumnezeu îi conduce prin asemenea întunecimi, va fi de folos să enumerăm unele însușiri ale *începătorilor*. Lucrul acesta îl vom face cât mai pe scurt, dar,

¹ Este prima și cea mai edificatoare delimitare cronologică a nopții de purificare, din cadrul general al drumului spiritual. Nu se spune în mod explicit că este „noaptea pasivă”, dar se poate înțelege din cele indicate anterior, în mărturisirea generală din strofă (nr. 2). Indiferent de calificările ulterioare, noaptea rămâne fixată, în sensul și conținutul său exact, pe calea începătorilor (echivalentă cu drumul curățirii) care fac meditație, a celor avansați sau contemplativi, atunci când depășesc meditația discursivă. A depăși încercarea nopții înseamnă a intra în stadiul perfect al uniunii.

desigur, spre folosul acestora, pentru ca ei, dându-și seama de slăbiciunea stării lor, să pornească cu însuflețire și să dorească din toate puterile ca Dumnezeu să-i așeze în această noapte în care sufletul se va întări, va crește în virtuți și va ajunge la neprețuitele desfătări ale iubirii de Dumnezeu. Și, chiar dacă vom zăbovi puțin, nu va fi mai mult decât este necesar pentru a trata apoi despre această noapte întunecată¹.

2. Dacă un suflet se dedică cu hotărâre slujirii lui Dumnezeu, atunci Acesta îl va primi și-l va crește întru spirit, încărcându-l cu daruri, în felul în care o mamă iubitoare își crește copilul plătând, mângâindu-l cu căldura pieptului său, hrănindu-l cu lapte dulce și cu mâncăruri delicate și gustoase, strângându-l în brațele sale și îndestulându-l; apoi însă, pe măsură ce copilul va crește, mama își va îngredi darurile și, ascunzându-și dragostea și tandrețea, își va face sânul amar. Apoi, slobozindu-l din brațe, îl va învăța să meargă singur pe picioarele lui pentru ca, depășind astfel vârsta primei copilării, el să se îndrepte spre țeluri mai înalte și substanțiale. Tot astfel procedează și harul lui Dumnezeu, această mamă iubitoare, de îndată ce sufletul renaște cu un zel nou în slujirea lui Dumnezeu; îi va oferi laptele dulce și plăcut spiritual, fără ca el să se

¹ Este de o importanță capitală ca, pentru a înțelege raționamentul din *Noaptea întunecată*, să avem în vedere această clarificare a autorului. Pentru a se conforma la experiența sa anterioară și la ceea ce este cuprins în versuri, nu ar trebui să fie abordată de către începători (în ciuda mărturisirilor programatice din U), din moment ce noaptea purificării, pentru a fi explicată, se încadrează în domeniul celor avansați. Expunerea se extinde din diferite motive: în primul rând, pentru că doctrina îi ajută pe începători, deși iese în afara subiectului; în al doilea rând, pentru că se va înțelege mai bine așa, prin comparare, ceea ce este propriu celor avansați în noaptea lor întunecată. Unitatea materiei se impune într-un anumit mod asupra exigențelor rigide ale schemei.

muncească singur în cele dumnezeiești, făcându-l să găsească multă plăcere în strădaniile spirituale, pentru că aici îi întinde Dumnezeu sânul dragostei sale tandre, întocmai ca unui copil gingaș (1 Pt 2,2-3)¹.

3. Astfel de suflete vor găsi multă desfătare în ceasuri lungi, chiar în nopți întregi de rugăciune; penitențele le vor aduce plăcere și postind își vor găsi mulțumirea, iar în Sfintele Taine, precum și în lungi discuții despre cele dumnezeiești, ele își vor afla mângâierea. Deși astfel de suflete se exersează cu multă râvnă și perseverență în aceste eforturi spirituale, pășind înainte cu multă atenție, ele dau dovadă, adesea, din punct de vedere spiritual, de multe slăbiciuni și imperfecțiuni, căci, lăsându-se conduse de intensitatea desfătărilor și mângâierii găsite în acele strădanii spirituale și nefiind încă încercate în lupta aspră a virtuților, săvârșesc de obicei în îndeletnicirile lor spirituale multe greșeli și imperfecțiuni. Pentru că nimeni nu poate lucra decât potrivit stadiului de desăvârșire la care a ajuns și care i-a devenit o obișnuință. Și cum asemenea suflete nu au izbutit să-și dobândească obișnuințe ferme, ele vor acționa în mod necesar asemenea unor copii lipsiți de experiență, fără mare izbândă.

Pentru a înțelege mai bine câte greșeli fac acești începători în exercițiul virtuților, încercând în ele multă plăcere, vom purcede în cele ce urmează să vorbim despre unele nedesăvâr-

¹ În acest frumos paragraf, descrie primii pași ai vieții spirituale într-un strâns paralelism cu adnotările la prima cântare. Pentru a descrie stadiul începătorilor, se servește încă o dată de similitudinea copilului îngrijit de mama sa, la fel ca și în alte părți: U II, 14, 3; II, 17, 6-7; III, 28, 7, etc. și apoi în 1, 8, 3; 1, 12, 4. Punctele de bază, de referință pentru a identifica stadiul începătorilor, sunt: lipsa exercițiului virtuților, lipsa obișnuințelor ferme (nr. 3).

șiri legate de cele *șapte păcate capitale*, pe care începătorii le comit în legătură cu fiecare din acestea. Astfel se va arăta cât este de copilăros felul începătorilor de a acționa. Totodată se va înțelege câte binefaceri aduce cu sine noaptea întunecată despre care vom vorbi aici, pentru că ea limpezește și purifică sufletul de toate aceste nedesăvârșiri¹.

¹ Sfântul nu încearcă un studiu complet în această digresiune; numai constatări asupra imperfecțiunilor cauzate de păcatele capitale tradiționale (cf. cap. 4, nr. 1). Prin urmare, este un stadiu înainte de noaptea întunecată care este proprie celor care au trecut de stadiul de începători.

CAPITOLUL 2

UNELE IMPERFECTIUNI SPIRITUALE PE CARE LE COMIT ÎNCEPĂTORII CA URMARE A ÎNCLINAȚIILOR SPRE MÂNDRIE

1. Începătorii, văzându-se atât de aprinși și de zeloși în rugăciune și în toate celelalte spirituale – deși astfel de îndeletniciri sfinte ar trebui să-i ducă mai degrabă la smerenie – din pricina nedesăvârșirii lor, simt trezindu-se în ei un soi de îngâmfare ascunsă, ajungând să încerce o oarecare mulțumire față de propria lor persoană și de faptele lor. De aici rezultă o dorință trufașă, adesea chiar plină de vanitate, de a vorbi în fața altora despre lucrurile spirituale. În loc să asculte și să primească învățătură de la alții, preferă să-i sfătuiască ei pe ceilalți, judecându-i în inima lor pentru că nu practică genul de devoțiune dorit de ei; și exprimându-se uneori chiar prin cuvinte în acest sens. Astfel se asemuiesc fariseului care se lauda în fața lui Dumnezeu cu faptele sale, în timp ce îl disprețuia pe vameș¹ (Lc 18,11-12).

2. Adesea diavolul este cel care le sporește zelul și dorința de a face un exercițiu sau altul, când vede că astfel le crește trufia și aroganța, diavolul știind bine că, prin îngâmfare, toate faptele și virtuțile lor nu numai că rămân fără de folos, dar se vor

preschimba chiar în vicii. Unele dintre aceste suflete se rătăcesc atât de mult, încât doresc ca nimeni, în afara lor, să nu mai fie considerat virtuos, judecându-i și calomniindu-i pe ceilalți prin vorbe și purtare ori de câte ori li se oferă ocazia. Ei nu văd decât *paiul* din ochiul fratelui fără să ia seama la *bârna* din propriul lor ochi (Mt 7,3); alteori, ei *strecoară țânțarul*, dar *înghit cămila* (Mt 23,24).

3. Dacă îndrumătorii lor spirituali, cum sunt duhovnicii sau superiorii, nu le aprobă starea de spirit sau felul de a se comporta, atunci ei, dorind ca ideile și conduita lor să fie laudate și apreciate, se consideră neînțeleși și nu ezită să-i califice pe superiorii lor drept oameni lipsiți de înțelegere și de virtuți spirituale deoarece nu îngăduie nici nu aprobă toate aceste lucruri. Astfel, ei doresc, și-și găsesc chiar, întrevederi cu un alt duhovnic pe placul lor, căci nu le convine să vorbească despre viața lor spirituală decât cu cei care le împărtășesc și acceptă vederile. Pe cei care le năruiesc iluziile, cu intenția de a-i aduce pe calea cea bună, îi evită și fug de ei ca de moarte, uneori nutresc chiar sentimente de ură împotriva lor. Având o părere prea bună despre ei înșiși, își propun mult și realizează foarte puțin. Uneori doresc să fie văzuți de alții în înflăcărarea lor pioasă, căutând să se dezvăluie prin gesturi vizibile, prin suspine și alte forme de exteriorizare; cad în extaz mai degrabă în public decât în ascuns, și în toate acestea le vine în ajutor demonul. Găsesc multă plăcere în a fi văzuți de către cei din jur în astfel de stări, pe care ei și le doresc atât de mult.

4. Mulți doresc să-și câștige simpatia duhovnicilor lor, și de aici iau naștere mii de invidii și neliniști. Fiindu-le rușine să-și recunoască păcatele cu sinceritate, și le înfrumusețează, spre a nu fi judecați prea aspru, căutând mai degrabă să se dezvinovățească decât să se acuze. Uneori caută un confesor străin,

¹ Cf. paralelismul biblic și spiritual din U III, 28, 2-3.

căruia îi mărturisesc păcatele mai grave, pentru ca duhovnicul lor obișnuit să creadă că n-au făcut niciun rău, ci numai lucruri bune și frumoase. Le face plăcere să-i spună confesorului lor doar faptele bune, adesea împodobindu-le cu vorbe alese, preferând să ascundă faptele rele și astfel să pară plini de virtuți în ochii duhovnicului. Adevărata smerenie le-ar cere însă, cum vom arăta mai târziu¹, să desconsidere binele făcut și să dorească ca nimeni să nu aibă o părere bună despre persoana lor, nici măcar confesorul.

5. Unii dintre începători trec prea ușor peste propriile lor greșeli, iar alteori se întristează peste măsură, dându-și seama că, din nou, au căzut în ele. Fiind convinși că ar fi ajuns de acum sfinți, devin nerăbdători și se supără pe ei înșiși, căzând astfel într-o altă imperfecțiune. Adesea îl roagă cu tristețe pe Dumnezeu să-i scape de imperfecțiuni și de greșeli, mai mult din dorința de a trăi fără luptă și efort, decât din dragoste pentru Dumnezeu. Acești oameni nu-și dau seama că ar deveni și mai plini de sine, dacă Dumnezeu, ascultându-le rugămințile, i-ar elibera de aceste defecte. Ei nu suportă să-i vadă pe alții lăudați, dar le place ca ei să fie prețuiți, cerșind uneori chiar laude din partea oamenilor. În acest caz, ei se aseamănă fecioarelor neînțelepte, care, ținând candelile stinse în mâini, au pornit să ceară untdelemn de la alții (Mt 25,8).

6. Unele suflete au multe din aceste nedesăvârșiri și cad mai adânc în multe altele și mai rele, ceea ce le aduce multă suferință. Unii oameni au mai multe, alții mai puține imperfecțiuni; unii nu simt decât primele impulsuri ale greșelilor, dar rareori se pot găsi începători care, în perioada primei înflăcărări, să nu cadă într-una sau într-alta din greșelile amintite. Cei care,

în acest răstimp, au pășit pe calea desăvârșirii¹, se comportă cu totul altfel, aflându-se într-o stare de spirit cu totul diferită de cea descrisă. Ei înaintează și realizează mult în duhul smereniei și nu numai că nu-și exagerează faptele, ci, dându-și seama de nimicnicia lor, îi consideră pe toți ceilalți mult mai buni decât ei. Se uită adesea cu sfântă invidie la cei din jur, simțind în suflet dorința de a-l sluji pe Dumnezeu la fel de bine. Cu cât devin mai zeloși, cu atât realizează mai mult și cu mai multă dăruire, cu atât își dau seama în smerenia lor cât îi datorează lui Dumnezeu și cât de puțină valoare are tot ceea ce fac în cinstea lui. Cu cât înfăptuiesc mai mult, cu atât sunt mai nemulțumiți de sine. Dragostea sfântă le cere fapte și dovezi atât de mărețe, încât tot ceea ce au realizat până acum li se pare a fi prea puțin. Iubirea lor plină de zel îi îmboldește, îi umple, îi ferește în așa măsură, încât nici nu mai observă ce fac ei și ce nu fac ceilalți; dacă, totuși, iau în seamă câte ceva, continuă să creadă că toți oamenii sunt mai buni decât ei înșiși. Și pentru că se consideră mici și neînsemnați, doresc să fie puțin prețuiți și nesocotiți de toți. Dacă ar încerca cineva să-i laude sau să-și exprime stima față de ei, nu ar da crezare unor asemenea cuvinte, părându-li-se ciudat că s-ar putea spune ceva bun despre ei.

7. În liniștea și smerenia lor interioară, aceste suflete nutresc în inimă dorința fierbinte de a fi instruite și îndrumate de către cineva care-i poate călăuzi. Un astfel de comportament este contrar celui al persoanelor despre care am vorbit mai în-

¹ După obiceiul său, Sfântul introduce pe neașteptate o comparație între formele proprii ale începătorilor și cele ale celor avansați sau desăvârșiți, fără a urma schema propusă. Cu indicația „în acest timp merg către perfecțiune” nu pare a se identifica cu începătorii, „printre care aproape nu există niciunul” fără defectele semnalate. Deci face referire la cei puțini la număr care nu cad în ele sau la cei care au trecut peste această etapă.

¹ În nr. 6-8 și cap. 12, 7-9, spre deosebire de atitudinea descrisă aici.